

SCI-CONF.COM.UA

**SCIENCE AND SOCIETY:
MODERN TRENDS
IN A CHANGING WORLD**

**PROCEEDINGS OF III INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
FEBRUARY 19-21, 2024**

**VIENNA
2024**

SCIENCE AND SOCIETY: MODERN TRENDS IN A CHANGING WORLD

Proceedings of III International Scientific and Practical Conference

Vienna, Austria

19-21 February 2024

Vienna, Austria

2024

UDC 001.1

The 3rd International scientific and practical conference “Science and society: modern trends in a changing world” (February 19-21, 2024) MDPC Publishing, Vienna, Austria. 2024. 330 p.

ISBN 978-3-954754-01-4

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Science and society: modern trends in a changing world. Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Vienna, Austria. 2024. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/iii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-and-society-modern-trends-in-a-changing-world-19-21-02-2024-viden-avstriya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: vienna@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2024 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2024 MDPC Publishing ®

©2024 Authors of the articles

**ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЗАСОБАМИ ВІТАГЕННОГО НАВЧАННЯ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ
«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

Горват Маріанна Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,
Кузьма-Качур Марія Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет, Україна

Анотація. У статті подано сутнісну характеристику категорії «вітагенне навчання». Проаналізовано основні прийоми вітагенного навчання та особливості їх застосування у процесі формування природничо-наукової компетентності здобувачів початкової освіти при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Автори акцентують увагу на тому, що вітагенне навчання дає можливість розглядати здобувачів початкової освіти як рівноправних учасників процесу пізнання, як носіїв ціннісних знань.

Ключові слова: Вітагенне навчання, вітагенний досвід, природничо-наукова компетентність, здобувачі початкової освіти.

В сучасній системі освіти виникла потреба про перехід від традиційної логіки трансляції знань в готовому вигляді до активного і творчого здобуття знань. При моделюванні нової стратегії навчання очевидним стало те, що далеко не всі знання активно засвоюються здобувачами освіти. Вони готові самостійно засвоювати лише ті знання в яких бачать особистісну користь, практичну цінність, які є засобом досягнення життєвих цілей. Такі знання складають вітагенний досвід особистості. Варто зазначити, що вітагенний досвід особистості в цілому неповторний і невідтворний.

Вітагенний досвід – це перш за все результат усвідомлення навколишньої

дійсності і тісно пов'язаний з емоціями та почуттями. Він проявляється як аналіз пережитого та як засіб прогнозування і досягнення бажаних результатів. Вітагенний досвід накопичується в часі за допомогою вітагенного навчання.

Вітагенне навчання («vita» – лат. життя; ген, генний – грец. Genes-народжений) – ґрунтується на актуалізації життєвого досвіду особистості, її інтелектуально-психологічного потенціалу з освітньою метою.

Метою вітагенного навчання здобувачів початкової освіти є формування відповідального ставлення до себе, до власного здоров'я, до становлення власної ментальності.

В історії педагогіки проблема використання вітагенного досвіду учнями в освітньому процесі розглядається досить давно і в різних аспектах: взаємодію вчителя та групи однолітків (Я. Крменський); виховання у процесі навчання (І. Герbart); взаємодія вчителя і учня в контексті змісту освіти (К. Ушинський); поєднання пізнання й діяльності з розв'язанням буденних, життєво значущих проблем (Дж. Дьюї); вільне навчання й виховання в умовах збагаченого освітньо-виховного середовища (С.Френе).

На сьогоднішньому етапі розвитку освіти проблему вітагенного навчання досліджують: А. Белкін (запропоновано розрізнити поняття «досвід життя» і «життєвий досвід» та розроблено прийоми вітагенного навчання з голографічним методом проєкцій); Л. Кучин, Л. Мартинець (розкрито загальні аспекти вітагенного навчання на сучасному етапі розвитку освіти) [1; 2]; В. Марченко (описано використання вітагенних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів фізико-математичних спеціальностей) [3]; А. Шепета (розроблено методи і прийоми вітагенних технологій з голографічним методом проєкцій на уроках світової літератури) [4]; М. Шостка (запропоновано прийоми вітагенного навчання на уроках української літератури) [5] та ін. Менше публікацій знаходимо стосовно застосування технології вітагенного навчання у природничих та суспільних дисциплінах: Ю. Блажевич (представлено застосування вітагенних технологій в курсі «Релігієзнавство») [6]; Є. Починок (вітагенне навчання на уроках

природознавства у контексті компетентнісного підходу) [7] та ін.

Нами досліджується проблема формування природничо-наукової компетентності засобами вітагенного навчання в інтегрованому курсі «Я досліджую світ».

Одним із основних завдань застосування вітагенних технологій є переведення досвіду життя у життєвий досвід. Життєвий досвід ґрунтується на життєвій інформації, тобто сукупності знань, почуттів і дій, які відображають світогляд особистості на певних етапах розвитку. Він залежить від соціокультурного середовища здобувачів освіти, від освітнього рівня сім'ї. Навчання їх відбувається на основі взаємозбагачувального діалогу, спеціальних дослідницьких завдань за певним розділом навчальної програми. Логічним продовженням теорії вітагенного навчання є голографічний підхід, який комбінує в собі три проекції: вітагенну (важлива інформація, яка затребувана вчителем в процесі навчання для підготовки до подачі нових знань); стереопроєкцію (інформація, що надходить від учителя і спирається на вітагенну інформацію учнів); голографічну (інформація, що надходить з будь-якого додаткового джерела: життєвий досвід оточуючих, книга, засоби масової інформації, наукові дані, зустрічі з фахівцями в різних галузях науки, твори мистецтва і та ін.).

Життєвий досвід здобувача початкової освіти при вивченні природничої освітньої галузі інтегрованого курсу «Я досліджую світ» актуалізується з допомогою різноманітних прийомів вітагенного навчання. Найбільш ефективними є: стартова актуалізація життєвого досвіду та конструювання незакінченої освітньої моделі.

Приєм «стартової актуалізації» життєвого досвіду допомагає виявити рівень знань, якими володіють здобувачі освіти, перш ніж вони отримають новий об'єм природничо-наукової інформації. Цей прийом розгортається за схемою «здобувач $\Leftrightarrow$ знання $\Leftrightarrow$ вчитель» і спрямовується на активізацію довготривалої пам'яті, створює психологічну установку для отримання нової інформації й дозволяє використовувати отриману інформацію для створення

проблемної ситуації. Використання цього прийому може виступати в таких формах:

- пряма постановка запитання: «Що ви знаєте про...(поведінку птахів восени; ...зникаючі рослини; ...причини змін пір року...)?»;
- постановка проблемного питання у вигляді опису якоїсь ситуації з найближчого довкілля: «Опишіть результати досліджень за рослинами Червоної книги рідного краю»;
- опора на письмові роботи в яких викладено вітагенні знання: «Чому у пустелях Африки бідний рослинний світ?» та ін.;
- актуалізація вітагенного запасу практичних умінь, навичок у різних видах діяльності: організації і проведенні спостережень, дослідів, експериментів тощо.

Прийом «конструювання незакінченої освітньої моделі» ефективний у тих випадках, коли необхідно актуалізувати не тільки вітагенне знання, а і творчий потенціал здобувачів початкової освіти та потребу в його реалізації. Методичний коментар до його використання має такий зміст: «Я пропоную вам ідею-незакінчений опис (розповідь). Ваше завдання доповнити його, спираючись на свій життєвий досвід». Приклад: «Сніг не тільки прикраса зими... Між сніжинками є повітря...» (2 клас).

Прийом «вітагенного одухотворення об'єктів живої та неживої природи» доцільно використовувати у процесі формування екологічної компетентності при вивченні природничої освітньої галузі. Сутність цього прийому полягає в тому, щоб одухотворити об'єкти живої та неживої природи, наділяючи їх людськими якостями. Найкраще, на емоційному піднесенні реалізується прийом у процесі інсценування. Наприклад: під час зимової екскурсії в парк можна запропонувати учням такі «сценарії»: про що може розказати нам зламана гілка ялини?; з яким проханням може звернутися до нас горобчик (синичка, снігур, білочка...); про що розкаже крапля дощу (сніжинка) та ін. Здобувачі освіти повинні уявити себе зламанною гілкою (синичкою, білочкою...) і розіграти ситуацію. Під час інсценування вони використовуватимуть свої

знання про рослини (тварини), про взаємозв'язки між ними і людиною, про значення рослин і тварин для людини. Таким чином, цей прийом сприяє ефективно актуалізувати знання здобувачів освіти на основі вітагенної інформації. При вивченні теми «Значення грибів» (3 клас) можна запропонувати здобувачам освіти написати есе «Гриби в нашому житті». При виконанні запропонованих завдань можна зреалізувати диференційований підхід у процесі групової роботи.

Під час вивчення змістової лінії «Людина і природа» (4 клас) можна використати прийом «творчого моделювання ідеальних освітніх об'єктів». Дуже актуальними нині є теми пов'язані з інтенсивним використанням природних ресурсів та їх наслідками. Темою моделювання може бути «Споживацьке використання лісових ресурсів». Кожному здобувачу освіти можна запропонувати змоделювати проблемну ситуацію на Землі після вирубки всіх лісів планети. Зміст прийому полягає в тому, щоб надати здобувачам початкової освіти можливість побудувати у своїй уяві ідеальну модель об'єкта. Матеріалами для створення такої моделі є вітагенний досвід та інформація, отримана в процесі навчання. Звісно, ідеальний означає умоглядний, дещо далекий, «відключений» від реалій життя, що ілюструє ідею автора. Моделюючи, здобувачі освіти дискутують про значення дерев в житті людини та для нашої планети. Вважаємо, що прийом моделювання ідеальних освітніх об'єктів є ефективним для актуалізації як вітагенних знань, так і для актуалізації творчого потенціалу здобувачів початкової освіти, їх потреби у самореалізації.

Прийом «часової, просторової та змістової синхронізації кількох джерел інформації» полягає в тому, що дидактичний матеріал презентується одночасно з розкриттям часових, просторових та змістових зв'язків між подіями, фактами, явищами та процесами, створюючи таким чином голографічний ефект. При цьому вчитель наголошує, що природні явища багатомірні і інформацію про них необхідно сприймати багатовимірно (з різних галузей знань). Саме такий підхід формує цілісне сприйняття навколишньої природи. Яскравим прикладом

використання означеного прийому є вивчення фенологічних змін у природі: просторова пов'язана із географічним положенням, часова із порою року, змістова – із змінами в життєвих циклах рослин та тварин у взаємозв'язках з станом неживої природи (температурою повітря, опадами, пануючими вітрами...). Вся ця інформація здобувається з різних наукових галузей та інтегрується в єдине сприйняття.

Таким чином, опора на життєвий досвід здобувача початкової освіти при формуванні природничо-наукової компетентності є важливим шляхом перетворення знань у ціннісні орієнтири. Вітагенний досвід школярів – це інформація, що зберігається в «резервах довготривалої пам'яті» і знаходиться в стані постійної готовності до актуалізації в адекватних ситуаціях. Життєвий досвід дає особистості здобувача освіти можливість реалізувати потенційні індивідуальні можливості в освітньому процесі.

У формуванні природничо-наукової компетентності здобувачів початкової освіти вітагенне навчання дає можливість розглядати його як рівноправного учасника процесу пізнання, як носія ціннісних знань. При такому підході учень є не тільки об'єктом, а й суб'єктом пізнавальної діяльності. Звідси можна зробити висновок, що у формуванні природничо-наукової компетентності учнів початкової школи вітагенне навчання – це спільна, цілеспрямована діяльність з метою організації взаємозбагачувального діалогу в класі, заснованого на процесі актуалізації життєвого досвіду особистості і колективного вітагенного досвіду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кучин Л. І. З досвіду вітагенної педагогіки /Л. І. Кучин // Всеукраїнська науково-методична конференція «Розвиток біологічної освіти в Україні». Мелітополь (26-27 вересня), 2006. С. 58-60
2. Мартинець Л. А. Сучасні моделі освіти: навч.-метод. посібник. – 2-е вид., доповн. та переробл. / Л. А. Мартинець. – Донецьк, 2015. – 102 с.
3. Марченко В. С. Підготовка майбутніх учителів фізико-математичних

спеціальностей до розвитку математичного мислення учнів основної школи.

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1017>

4. Шепета А. В. Використання вітагенних технологій з голографічним методом проєкцій на уроках світової літератури. Навчально-методичний посібник / Шепета А. В. – Вінниця: ММК, 2015, – 82 с.

5. Шостка М. Використання елементів вітагенного навчання на заняттях з української літератури /М. Шостка//Українська мова і література в школі, 2022. № 74-75. – С.73 – 77.

6. Блажевич Ю. І. Вітагенні технології та їх застосування у курсі «Релігієзнавство». URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmp_2014_3_5

7. Починок Є. А. Вітагенне навчання природознавства у контексті компетентнісного підходу // Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті: зб. наук. праць [за заг. ред. / О. А. Федій, відп. ред. Ю. Г. Павленко] / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Вип. 3. Полтава : Сімон, 2020. С. 120-126

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>